

REJSE TIL DJÆVLEØEN

Af Frits Høyrup

Mine nærmeste medpassagerer på SAS Flight 935 fra Kastrup til Søndre Strømfjord en sommeraften var en ung radiotekniker fra Vejleegnen og en yngre frue, gift med en udsendt fra en af de store vestgrønlandske kystbyer.

Han skulle for første gang til Grønland, havde tegnet sig for et års tjeneste på fyrvæsenets nye loranstation Qutdleq på en barsk klippeø i nærheden af Kap Cort Adeler ved Østgrønlands kyst. Han var sprængfyldt af mod på livet og ikke det mindste betænkelig ved udsigten til et års fuldkommen isolation sammen med atten mand på en ø, der ikke med urette har fåvnet: Djævleøen.

Hun var på vej op til sit hjem og sin mand efter tre måneders rekreation på grund af nervesammenbrud. Som hun selv sagde: Det var slet og ret „polarkuller“. Jeg kunne godt lide Grønland, vi havde fået indrettet et hyggeligt hjem, og jeg havde aldrig troet, jeg skulle blive et offer for polarsygdommen. Men pludselig kom depressionen over mig. Jeg kan ikke forklare hvorfor. Jeg var parat til at løbe ned til havnen og tage det første og bedste fartøj . . . bare væk. Jeg var parat til at blive fjeldgænger. Jeg blev sær, lå en tid på byens sygehus, uden at det hjalp, og måtte så rejse hjem til Danmark for atter at finde balancen . . .

Under denne beretning lyttede radioteknikeren opmærksomt, og jeg lagde mærke til, at han af og til nervøst legede med sit cognacglas. Den første flis af hans selv-sikkerhed var røget en tur.

— Jeg har, sagde han, ikke drømt om, at man sådan uden videre kan få polarkuller. Jeg rejser til Grønland, fordi jeg har rodet lidt rundt derhjemme og gerne vil lære mig selv at kende. Måske nytter det slet ikke at flygte. Måske er det godt netop for mig. Det vil vise sig. Spørg mig ud om et års tid, og jeg skal forsøge at give et ærligt svar.

Han bestilte en cognac til, og samtalen drejede sig ind på andre emner af mere uskyldig karakter. Kort tid efter var den fire timers flyverejse til ende, uden at vi havde set glimt af Norge, havet og indlandsisen. Vi fløj langt over skyerne hele tiden.

Med et lille dump satte det store fly hjulene på Søndre Strømfjords landingsbane. Vi rullede op foran Danish Hotel, der lå i det „lyse“ halvmørke, der gør den grønlandske sommernat så fortryllende.

Næste morgen er der – traditionen tro – kysttåge. Catalinaflyets afgang udsættes på ubestemt tid. Man skal vente, vente, vente. Nu føler man først rigtigt, at man er kommet til Grønland, hvor naturkræfterne gør os alle til småkravl. Måske kommer vi afsted i løbet af dagen. Imaqa?

Hen på formiddagen melder højtaleren, at catalinaen er klar til afgang. To timer efter er vi i Godthåb. Det bliver kun til et kvarters ophold på kajen. Så kommer en motorbåd fra fyrinspektionsskibet „Faros“ for at hente afløsningsmandskabet til loranstationen Qutdleq. Jeg har fået lov at følge med på rejsen. Et kvarter efter er „Faros“ på vej sydover. Inden vi sejler gennem Prins Christianssund, skal vi afstikere til Grønnedal, til øen Angissoq – hvor der skal bygges en stor, ny loranstation – og til Frederiksdal. For første gang opdager jeg, at der er en verden syd for Julianehåb. Alene turen gennem Prins Christianssund er en grønlandsrejse værd. I Frederiksdal når de mænd, der snart skal ind til et års fangenskab på djævløen, at komme med til en god, gammeldags og festlig dansemik. Det er mærkeligt at tænke sig, at dette måske bliver deres første og sidste kontakt med grønlandere, skønt de skal opholde sig et eller to år i Grønland. Djævløen ligger så fjernt fra østgrønlandske bopladser eller udsteder, at der ikke eksisterer kontaktmuligheder.

Under en sørejse er der rig mulighed for at diskutere alverdens problemer. Mandskabet til djævløen er helt enige om, at den tid er forbi, hvor man rejser til Grønland af ren og skær eventyrlyst.

I dag er det pengene, der tæller. Et års ophold på djævløen giver en formue på 25.000 – 35.000 kroner, alt efter stillingens karakter.

En maskinmester fra Odense er rejst fra kone og to børn for at få skrabt penge sammen til eget hus, eventuelt til videreuddannelse.

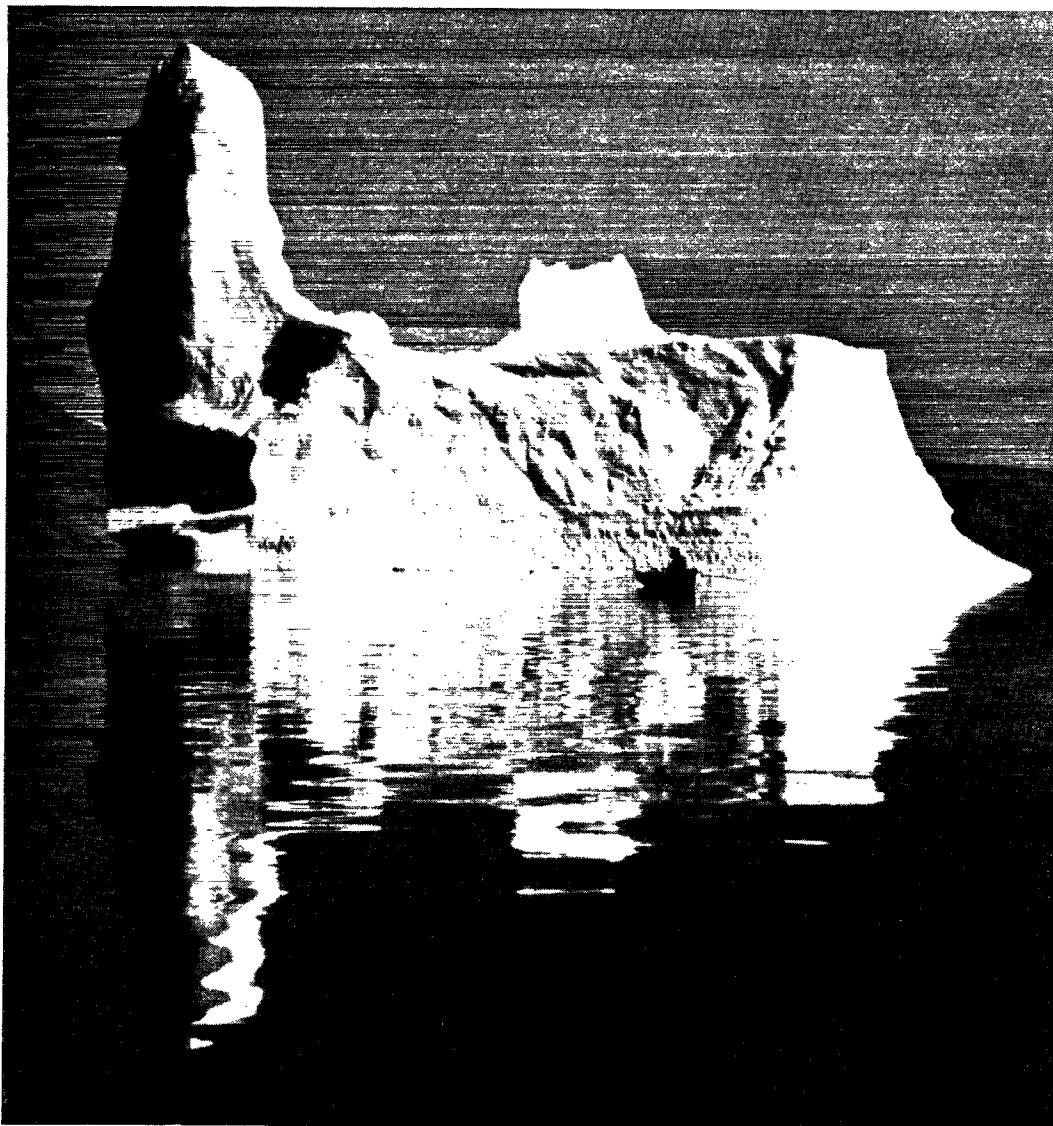
En kok fra København siger lakonisk: Jeg vil op for at tjene penge, skyde isbjørne og lære at spille billard.

En radiotelegrafist fra København har også kone og to børn hjemme. Han har tidligere sejlet på langfart, været borte fra hjemmet i månedsvis.

– Et år er ikke lang tid, siger han. Jeg vil gerne senere til en radiostation på Grønlands vestkyst, hvor jeg kan have familien med.

En radiotekniker, der i foråret måtte opgive sin egen forretning, rejser ikke fra nogen gæld, men vil til Grønland for at tjene penge til en ny start i tilværelsen.

De to radioteknikere har hver en guitar med. For fuld musik går det gennem Prins Christianssund i så flot vejr, at det er muligt at tage solbad på agterdækket, hvor „Faros“ fiskeglade telegrafist har hængt torsk til tørring.

Isfjeld i fjorden

Foto: W. Lüthy

Vi sejlede fra Godthåb mandag middag. Lørdag morgen når vi frem til djævløen, en slem samling grå, høje og forrevne klipper, ganske imponerende, men uden nogen som helst charme eller forsonende elementer. I sandhed en djævelsk bid af Grønland.

For at komme fra motorbåden op på den enorme cementklods, der udgør loranstationens „havn“, må vi klatre i en rebstige, hvor en flok langskæggede, barske

Med guitarpil gennem Prins Christianssund ombord på »Faros«.

Foto: Frits Høyrup

ødemarksmænd tager imod med smil og muntre bemærkninger. De er lidt benovede over at se nye ansigter, søger tydeligt at skjule en ligefrem fryd over blot at høre andre stemmer.

Vejret er flot. Solen er så kåd og lystig, at man må have solbrillerne frem. Kufferterne og køjesækkene kastes op på tovbanens transportlåde og ruller opad mod selve stationen. Tovbanen egner sig ikke for persontransport. Man risikerer at blive siddende fast midtvejs uden muligheder for at komme ned eller op. Det kan blive en lidt for kølig tur.

Vi må vandre ad den 4,2 kilometer lange, primitive vej med masser af uhyggelige hårnålesving op mod stationen, hvis bygninger ligger klistret op ad en fjeldskrænt. Vi er i begyndelsen af august. Sneen er endnu ikke smeltet. Flere store snefaner gør det umuligt for stationens Dodge-lastbil at køre helt ned til havnen.

Vi aser forpustede afsted og må flere gange gøre holdt for at få vejret. Vi er ynkkelige fjeldfolk, vi fra det flade Danmark.

De nye folk kommer med spøgefulde bemærkninger.

— Dette er de fordømtes legion på vandring, siger de. Hvornår får vi udleveret vores fangedragter? Sidder striberne på langs eller tværs?

Tovbane løfter bagagen op over fjeldene fra havnen til selve stationen.

Foto: Frits Høyrup

De sidste par kilometer sidder vi på den afrakkede lastbils lad. Aldrig har jeg været så bange for mit liv som i de ti minutter, køreturen varer. Lastbilen skal gennem nogle skrappe hårnålesving på den smalle, ujævne fjeldvej. Af og til må chaufføren – en maskinmester – bakke for at få den store vogn helskindet gennem svingene. En fyrkontrollør, der bliver budt op, betakker sig.

Lastbilen har ingen døre. Man skal have mulighed for lynhurtigt at hoppe af, hvis bilen hopper ud over afgrunden. Situationen bliver yderligere nervepirrende ved chaufførens bemærkninger om, at man netop har fisket lastbilen op fra en kløft, hvor den har ligget i måneder. Bilen var en dag røget ud over vejkannten, lige efter ti mand var sprunget af ladet. Chaufføren og passageren i førerhuset slap heldigvis med nogle knubs.

Vi når levende til stationen. Lidt efter kommer fyrkontrolløren. Han ryster på hovedet og siger:

- Det er livsfarligt at køre med lastbil på den vej . . .

Stationens kobberforhudede bygninger med de høje, smalle vinduer er nogle rædselsfulde kasser at se på. Indvendigt er der hyggeligt og velmøbleret. Et par af gangbroerne mellem bygningerne er faldet sammen under vægten af vinterens enor-

me snemasser. Mandskabet fortæller, at de flere gange har været ude for så voldsomme snefald, at man ikke kunne åbne dørene, men måtte kravle ud gennem vinduerne og skovle sig frem til de andre bygninger, en ekspedition, der kunne tage flere timer. Skisport er der ingen muligheder for, terrænet er for brat og farligt. Den eneste afveksling i det ensformige liv er en tur ned til hytten ved havnen, hvor man kan sidde på vagt efter isbjørn. I løbet af vinteren har man skudt et par isbjørne.

Det eneste barn på stationen er den seksårige Anne, datter af førstemaschinmesteren. Hun har været et år på djævløen og er blevet en gammelklog rad af omgangen med lutter voksne mennesker. Hun skal hjem til Danmark nu og står rejseklar med sin dukke. Hun ser meget bister ud med nedtrukne mundvige. Da jeg vil fotografere hende, spørger jeg, om hun ikke kan smile lidt? Hun svarer hvast:

— Her er ikke noget at grine ad. Jeg har fået nok af det her . . . Men vil du ikke op at se hunden? Den har fået hvalpe. De er skægge, kan du tro.

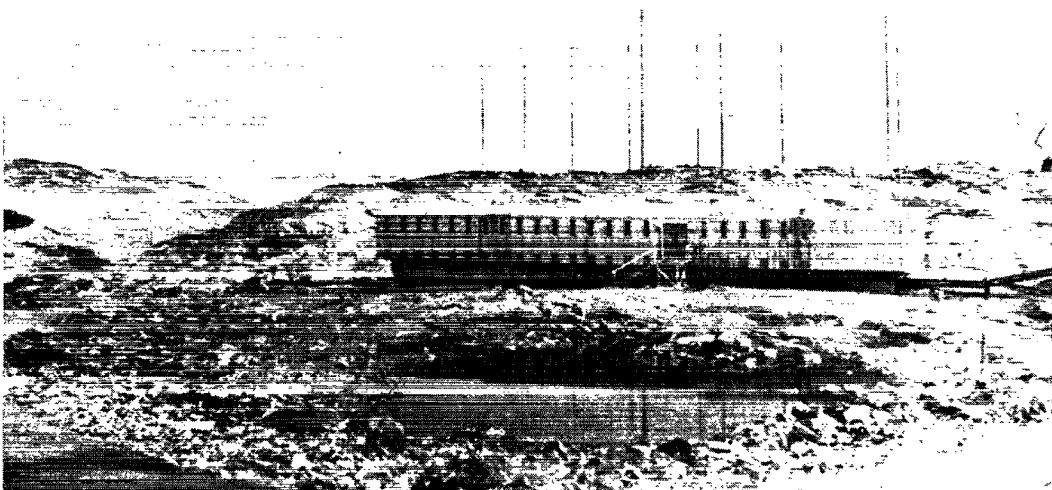
Og så præsenterer hun sin eneste legekammerat, den grønlandske tævehund, der er nedkommet med et kuld hvalpe . . .

På loranstationen kan lederen, lederassistenten og førstemaschinmester tage familien med. De øvrige må komme alene. Ordningen er ikke god. Det kan være svært for disse få kvinder at forliges i en så lang periode. Mændene, der skal til djævløen, underkastes en psykologisk prøve. Kvinderne ikke. Det ville nok være rigtigst at lade også dem gennemgå prøven. Et år i fuldstændig isolation er en frygtelig belastning for mennesker, der kommer fra hyggelandet Danmark.

Mændene, der nu skal hjem efter et års ophold på loranstationen, siger, at de alle har undgået at blive ramt af alvorlig polarkuller. Man kan have perioder, hvor man lukker sig ind i sig selv, hvor alt og alle irriterer, hvor man bare vil være sig selv. Indtil en kammerat et par dage efter stikker hovedet ind på værelset med en opkvikkende bemærkning eller forslag om en rask tur i terrænet. Et par gange har to mand set sig så sure på hinanden, at det er endt med slagsmål. Man diskuterer gerne vildt og heftigt, ikke så meget for at få et emne belyst, men bare for at få lidt dramatik, lidt „gas på drengen“ i en dræbende ensformig tilværelse.

En af radioteknikerne sammenfatter sine indtryk efter et par år på djævløen således:

— Jeg var uhyre selvsikker og stor i slaget, da jeg drog herop. Men mødet med Grønlands vældige natur og det, at man blev tvunget til at indordne sig i et kammeratskab, har fået mig ned med nakken. Hvis man prøver på at opkaste sig til høvding blandt kammeraterne, skal man hurtigt blive pillet ned og sidder ynkelig tilbage. Jeg har fået læst en masse heroppe. Jeg har købt for 200–300 kroner bøger, der er kastet ned med „drop“ fra isrekognosceringens fly under de månedlige postflyv-

Loranbygningen på Orssuiagssuaq med »gadekøret«.

Foto: Frits Høyrup

ninger over stationen. Jeg har fået en ny hobby heroppe: de gamle sydamerikanske kulturer, især inkakulturen. Nu havde jeg lyst til at tage til Sydamerika og se på sagerne der . . .

Stationens ældste, en 50-årig medhjælper, der er gammel matros og har været med Knud Rasmussen på ekspedition, siger:

- Jeg har ordentlig fået at mærke, hvor gammel jeg er. Alle de unge på stationen regner mig for et gammelt, irriterende sludrehoved. Snakker man til dem om begivenheder i trediverne, er de helt blanke.

På et sted, hvor nitten mand i et år gnubber sig op ad hinanden, bliver småtterier tit pustet op til store problemer. Der er dog enkelte ting, man er enige om at fremhæve som mangler ved stationen:

- Man vil gerne have geværer og fiskegrej til rådighed.
- Stationens kutter har stået ubenyttet hen på ophalerbedding, fordi stationslederen ikke har turdet lade mandskabet bruge den.
- Der er kun 20 spillefilm til et helt år. Der burde kastes et par film ned med hvert drop.
- Stationen burde have en jeep eller en landrover til kørsel på fjeldvejen. Last-bilen er livsfarlig, fordi den er alt for stiv i hårnålesvingene.

*Djævløens
flotteste skæg.* Foto: Frits Høyrup

*Den mutte
og gammelkloge Anne.* Foto: Frits Høyrup

Djævløens veteraner kommer ombord i „Faros“, der sejler dem til Reykjavik, hvorfra de flyver hjem til Danmark. Ombord i fyrinspektionsskibet kommer de i heftig diskussion med besætningen. Der diskuteres, så det fyger. Djævløens folk provokerer uafbrudt. Sådan nyder de at snakke med andre mennesker efter et år i „fangenskab“. De er hele tiden bange for, at diskussionen skal gå i stå. Det bliver langt ud på natten, før de går til køjs.

I Reykjavik hentes nyt mandskab til den nordlige loranstation på øen Orssuiagssuaq i nærheden af udstedet Isortoq i Angmagssalikdistriktet. Her er terrænet meget mere menneskeligt, her er man i nærheden af andre mennesker. Man kan tage en udflugt til Isortoq tæt ved eller til Angmagssalik, hvortil der er fem-seks timers sejlads med stationens kutter. Men isbjørne har man ingen chance for at skyde, for når der er grønlandere i nærheden, har selv de bedste jægere blandt danskerne ingen levende chance for at komme først over en bjørn.

På Orssuiagssuaq er stationsbygningerne grupperet omkring et lille „gadekær“. Der er et skær af hjemlig idyl over sceneriet, og grønlandere kommer jævnligt på besøg og er med til at gøre tilværelsen for de nitten mand nogenlunde normal.

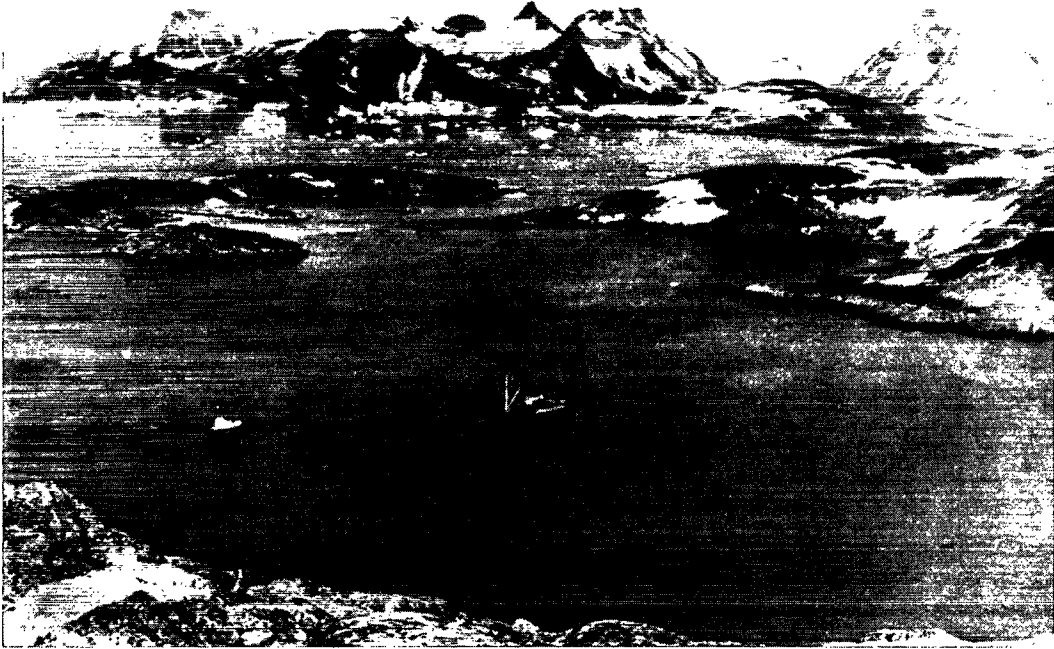

Foto: Frits Høyrup

*Udsigt fra Qutdleqs fjeldvej ned over havet,
hvor »Faros« ligger for anker.*

Men også på denne ø har man mærket, hvordan naturens kræfter kan spille mennesker et puds. Sidste efterår skulle en radiotekniker ind til Angmagssalik for at besøge tandlægen. Han havde nogle dages orlov til gode, og efter at kutteren havde sat ham af i Angmagssalik, sejlede den tilbage til øen. Nogle dage efter skulle den hente radioteknikeren. Men da var storisen – uventet tidligt – kommet væltende og havde gjort al trafik med kutteren umulig.

Radioteknikeren ventede nogle uger i Angmagssalik, men fik så besked fra fyrvæsenet om at flyve fra Kulusuk til Søndre Strømfjord og tage SAS-flyet til København. Radioteknikeren fik lov til at tage til Odense for at besøge familien i tre dage. Derefter fløj han til Narssarssuaq for at gøre foreløbig tjeneste ved en ionosfærestation. Her gik han nogle måneder for at afvente godt slædeføre mellem Angmagssalik og Orssuiagssuaq. Han fløj fra Narssarssuaq til Søndre Strømfjord, videre over indlandsisen til Kulusuk og herfra med hundeslæde til Orssuiagssuaq. Tandlægeturen havde varet næsten et halvt år . . .

Det undrede mig, at jeg ikke traf én eneste grønlander blandt mandskabet på de to stationer. Det er ganske rigtigt, som fremtrædende grønlandere har fremhævet

det, at man ikke skal placere grønlændere i stillinger, de ikke har den uddannelsesmæssige baggrund for at bestride. Det vil kun give bagslag.

Men er der da ikke dygtige grønlandske telegrafister, er der ikke fortrinlige grønlandske fartøjsførere, som netop er dybt fortrolige med Grønlands vind-, vejr- og isforhold? Er der ikke grønlændere, der kunne klare et medhjælperjob fuldt så godt som en udsendt dansker? Er der ikke veluddannede grønlandske maskinister? En grønlandsk fartøjsfører ville efter to års ophold på en af loranstationerne have penge at sætte i en kutter. Det kunne give ham en fin start som selvstændig fisker. Uden alt for tyngende afdrag og renter til staten. Er det grønlænderne, der sover, eller vil Grønlandsministeriet hindre unge grønlændere i at udnytte en sådan chance? Vil man ikke have grønlændere på de steder, hvor de virkelig har mulighed for at tjene penge?